

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Tishbi

Eliyahu Baḥur

רוחב והילא

Ṭshernoḃits, 616 = 1855

אהה תוא

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352)

תשבי

יז

הדרק

מקרי הדרקין פירוש מלמד תינוקות וכן (איוז ל) שחקו עלי צעירים מנחבין עלי הדרקין ופירוש בערוך נערים ונראה לי שאף נקבות בכלל שהרי בפסוק (אסתר ד) ומרדכי ידע בתרגום ולא על הדרקיהון הרי בניס ובנות בכלל : ומצאתיו בלי ריש (אסתר א) מקאן ועד גדול מדקקיהון עד כביהין *

הדרך ארץ

יש לו ששה פנים האחד הוא נאמר על הנהגה המדינות במדות טובות ובמוסר ושכל טוב כמו שנמצא במסכת דרך ארץ * והשני הוא העסק בסתורה ובמלאכה כמו שאמרו (הזות פ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ והשלישי הוא תשמיש המטה כמו שאמרו בהגדה זו פדיונות דרך ארץ : ואני המעתיק מוסיף על אלה ענין הרביעי שהוא שבא על לשון פטירת כל בני אדם כמו שאומר דוד המלך עליו השלום (מלכים א) אנכי הילך בדרך כל הארץ :

דרש

(ד"ה ב י"ג) במדרש הנביא ערו (ד"ה ב כ"ד) מדרש ספר המלכים פירוש ספר שכתוב בו דברי המלכים והנביאים נקרא מדרש כי כל החורש אותם הדברים ימצאם שם על כן נקרא מדרש והמם בחורק ותמהתי למה אנו נוהגים לומר מדרש המם בסגול : וגם הבית או החדר המיוחד ללמוד תורה נקרא בית המדרש גם קראו מדרש כל פירוש שאינו על דרך פשוטו כגון מדרש אגדה או מדרש רבותינו גם נקרא דרש או דרשה ובעל המדרש נקרא דרשן כמו רבי משה הדרשן

נשלמה אות הדלת • בעוד אשר ידו ככל מושלת

אות ההא

הא

תרגום של היה זהה הא • וכן בדברי רז"ל הא למדת והא כתיב ודומיהם כמו הנה ועוד שמשו בו במקום זה כגון הא שלפניך :

הא

כמו הא בהא תליא • וכן הא לחמא עניא והוא כמו האי שלפניך

האי

כמו האי גברא האי בית כור • כמו זה ואין הפרש בין זה ובין האי *

הואיל

ואו

תשבי

דואיל

(מ"ר פ' נח) דואיל והזכירו ספר בשבתו • וכן הוא
וכך הוא ופירושו מאחר שהדבר הוא כך ובלש
אשכנז וייל דו ובלעז דפו קי : וכן פירושו
כיון • ויש מעט הפרש ביניהם כמו שאבאר בשרשו וקרוב
אומר כי דואיל מלשון (דברים ה) דואיל משה באר • שהוא לשון
התחלה ופירוש דואיל והזכירו התחיל הפסוק והזכירו על כן ספר
בשבתו : וכן לפי מי שמפרש דואיל משה לשון רצון יש לומר
רצה הפסוק והזכירו ובולי • והתימה על רש"י זכרונו לברכה שפירש
(בראשית י"ב) הנה נא הואלתי רציתי כמו הואל משה ובפרשת
(דברים א) אלה הדברים אומר הואל משה התחיל כמו הנה נא
הואלתי כן מצאתי בכל הנוסחאות וקרוב לרדאי שהוא טעות
שנפל בנוסחה הראשונה והראוי הואלתי רציתי כמו (סמות ב)
ויואל משה שפירש שם כתרומתו וצבי לשון רצון :

הבאי

בדברי רבותינו זכרונו לברכה (תמיד פ"ג) דברה תורה
בלשון הבאי והוא כמו גוזמא וכן אמרו (חולין ד' ס)
דברה תורה בלשון הבאי (דברים ה) ערים גדולות
ובצורות בשמים • בשמים סלקא דעתך אלא גוזמא • נמצא
גוזמא ודבאי אחד היא • והוא כשארם מגדל את הרבר הרבה
ומוסיף על גידולו וגוזמא הוא לשון יון והבאי נראה לי שהוא לשון
קוץ תרגום של קוץ שמיר הובי זכור וכן שמיר ושית • וכמו
שהקוצים אינם נחשבי לשאר עצים כך דברי גוזמות אינם נחשבים
לשאר מאמרים ואין בהם אמתות והא של הבאי בחטף פתח
בראית רפי הבית וכן הבל והכרה הבאים אחר זה ההיהין
בחתף פתח

הבל

(מנחם קי"ט) הבל פיהם של תינוקות • ובעל הערוך
הביאו ולא פירשו : והוא כדמות עשן היוצא מפי
הבעלי חיים והוא יותר נכר בזמן החורף מבקיץ ובל"א
אוטם ובלעז האליטו וכן תרגום (תוליס ס) בלינו שנינו כמו הגה
היך הבל פומא •

הכרה

קול הברה הוא הנקרא בפסוק קול דממה כמו שכתוב
(מלכים א' י"ט) ואחרי האש קול דממה דקה ופי' רש"י
ואני שמעתי קול הבא מתוך הדממה טאצימנט
בלעז בלשון רומי אינו ובלשון אשכנז ווירד האל : וכן אמרו
רד"ל בתקיעת שופר (ר"ס ד' קו) שמע קול הברה לא יצא : ועוד
שמשו בו באופן אחר באמנם (גיטין ק"ג פט) יצא קול הברה
בעיר

בעיר
המדק
בשירי
הנה
בנלונו
הנמ
ופלמרס
מהם
שתחת
לה
הגון
לא עשו
הוד
הודאה
הדי

בעיר על פלוני או פלונית וכולי פירש קול שאינו זדאי
והמדקדקים קראו גם כן נקודות האותיות הברות כמו שאמרתי
בשירי אלה מלכים העשרה המולכים בהברה והם עשרה נקודות
א אי אן אן וכולי :

הגדה בליל פסח קורין ההגדה ונקרא כן משום שנאמר והגדת
לבנך וכו' ובלשון אשכנז נקרא לעז: ונראה לי שהוא
לשון גאלה בלשון אשכנז עד לעזונג ועוד עיין
בשורש אנד -

הגדה קורין למי שמתקן טעותי הספר מגיה ופעולתו נקראת
הגהה ואז נקרא הספר ההוא מגה ובלעז קורין והוא
לשון נוגה ואורה וכן הכותב איזה חרוש או ביאור
בגליונות הספר נקרא אותו החרוש או אותו הביאור הגהה כגון
הגהות המימוני או המרדכי :

הגמון ראש זונב : (ישעיה ח) תרגם יונתן ריש והגמון וכן
בתרגום ירושלמי בפסוק (אסתר ט) ויאמר המלך
אחשורוש לאסתר המלכה : ואעביד מינך הגמונין
ופלמרכין ואנחנו קוראים לגדלים גדולי המעלה לשאין למעלה
מהם רק החשמנים הנקראים קרדינאלי ואפפוור הגמונים וכן מה
שתחת פקידותם נקרא הגמוניא וכן במשנה (ריש גיטין) מהגמוניא
להגמוניא והגמון בלשון אשכנז בישוף ובלעז ווישקופא :

הגון בדברי רז"ל (יצמות דף עו) הגון הוא למלך תלמידים הגונים
אשה הגונה ענין ישר ונכון ויש מפרשים מזה (יחזקאל
מ"ב) בפני הגדרת הגינה דיחזקאל והשם היגן כמו
לא עשה כהוגן ונראה לי שאין לשמש בו זולת כף השמוש בלשון
אשכנז צימליך ובלעז נראציוזה :

הודאה (ברכות לד) בהלל ובהודאה מלשון (תילים ק"ה) הודו
לוי שרשו ידה והא' במקום הא שרשו וההא האחרונה
לנקבה ותרגום (יכושע ו) ותן לו תודהי והב ליה
תודאה והוא כמו ודוי אלא שיש מעט הפרש ביניהם כמו שאבאר
בשורש ודוי :

הדיא והא בהדיא כתיב וכן הפסוק אמר בהדיא פירוש
בבירור בלשון אשכנז בישידליך ובלעז קייארו ואין
לדבר בו זולת הבית אך נראה לי כי מצאתי
להדיא ואיני יודע אנה :

והוא
ובלשון
ישו
דוב
א לשו
ז ספ
לומ
טפיר
פרשת
נה נא
טעות
ות ב'
תורה
ד' 5
דולות
נמצא
הרבה
לשון
ובמו
שבים
פתח
זיהין
נרוד
מפי
ל"א
הגה
תוב
שיי
זנט
מרז
עוד
רה

תשבי

הדיוט

כהן הדיוט פירוש כהן פשוט רוצה לומר שאינו כ
גדול וכן (שמואל א י"ט) ואנכי איש רש ונקלה וא
גבר מסכן והדיוט וכן (שמואל א כ"ד) אחר פרעו
אחר: בתר הדיוט חד וכן (בראשית א כ"ד) אין זה כי אם בית אלה
לית דין אתר הדיוט והוא לשון יון אידיוטו ובלשון אשכנז אי
גמיינער יבלעו פריבאטו .

הדר

נוהגין לכתוב בגמרא בסוף כל פרק הדרין עלך פירו
חזור בכך וקשה לי על הנון והדר היא לשון חזרה (דניאל ד
ובדניאל וליקר מלכותי הדרתי פירוש חזרתי :

היינו

מלה מורגלת בדברי רז"ל באמרום היינו הך היינו כך וכ
ונגזרת מן היה ונוסף נון וי"ו בתולם לכנוי הנסתר ע
משקל ישנו כאילו אמר הרי הוא ועל הדוב לא שמש
בו רק עם דלת המשמשת בראש במקום שין או אשר כמו שכתבת
במלת די ובל"א רש אישט ובלשון רומי אידעשט :

היאך

שמשו רז"ל במלה זו במקום איך כמו שפירש רש"י
גבי יוסף והיאך יכול אני לבדי להרע לכם ובתרגום
ירושלמי הך כמו (איוז כ"א) ואיך תנחמני הבל והיך
תנחמוני למא ויש מתורגמין היכרין (תיליס י"ח) כמו איך תאמרו
לנפשי היכרין תימרון לנפשי והוא מורכב מן היך ודין כלומר
איך זה .

היכן

שמשו רבותינו זכרונם לברכה במלת זו במקום אי
באמרום ומאיכין למדו לומר כן (שמות י"ב) ויקרא למשה
ולאהרן לילה פירוש רש"י צעק היכן משה
שרוי היכן אהרן שרוי ונראה לי שהוא מורכב מן הי וכן שיהו
בתרגום ירושלמי איוה כמו (אסתר ט') ויאמר המלך אחשוורוש
לאסתר המלכה מן הי די אומהן את ומן הי די זרעיהא את וכן
איוה הדרך ישכון אור הידין אורחא והוא על דרך אי מזה באת
כמו שפירש רש"י שם .

הך

היינו הך כמו זה ונמצא גם כן בלשון נקבה הך כתובתא הך
מלתא כמו זאת .

דכא

(בראשית י"ט) מי לך פה תרגום מן לך דכא וכן (בראשית
ט"ו) ישובו הנה יתובן דכא ויש מתורגם חילכא
עיינ במתורגמן .

הכי

אפילו דכי פירוש אפילו שכן הוא והוא כמו מכל מקום
כמו שאבאר במלת מקום ובתרגום ירושלמי (אסתר ב) ויטב
הדבר

הדבר בעיני המלך ויעש כן ועבר הכי וכל כן דכאמ"ת מתורגם
הבדיל : ונראה לי שהוא מורכב מן היך ודין עיין
במתורגמן *

הללו (ח) מי הם הללו כמו האלה וכן לנקבות הנרות הללו
במומלת אהןהשוה לזכרים ולנקבות *

הלוואי (תל"ס פ"ח) לו עמי שומע לי תרגום הלוואי דעמי שמיע
לי ושאר לו מתורגמן לואי עיין בשרשו ובלשון אשכנז
וועד וואלט ובלעז דואו וואלישי

הלכה הלכה למשה מסיני : והלכה כפלוגי וכן הדבה והוא
ענין משפט ודת וכן תרגום של כמשפט הזה כהלכתא
הדין (אכתר ח') והשתיה כדת ושקיותא כהלכתא
ובלשון אשכנז ליץ ובלעז ליציין *

המן בדברי רבותינו זכרונם לברכה להלן הוא אומר כך וכך
מה להלן כך אף כאן כך וגומר ענינו כמו שם או שמה
ונראה לי שאין לשמש בו רק עם למד השמוש בלשון אשכנז
דורט ובלעז לי או לה :

הן הן רב הן מעט זכרתיו בשורש בין *

הנאה יש הנאה שהיא הנאת ממון כמו (שמואל א' י"ב) אשר
לא יועילו דלית בהון הנאה (ירמיה כ"ג) והועיל לא
יועילו : ואהנה לא יהנון ותרגום (בראשית ל"ז) מה בצע * מה
ממון ניתהני : ויש להנאת הגוף כמו (ירמיה ל"א) ושנתי ערבה
לי * ושנתי הנהני (קבלת ד') מלא כף נחת מלא חפני מיכלא
כהננית נפש : בלשון אשכנז זאנפט או נוץ ובלעז כון פרו
או אוטילו *

הני מלי פירוש אלו הדברים והוראתם כהוראת מה שנהג
הרמב"ם במה דברים אמורים וכולי :

הונגר (תל"ס פ"ג) מואב והגרים תרגום מואב והונגראי
היא מדינת אונגריאה ובלשון אשכנז אונגרין ולכך
נוהגים אנחנו לקרא ליושביה הגריים והמדינה מדינת הגר אבל
מלחמה עם ההגראים (ד"ס א' ס') שבדברי הימים הם ישמעאלים
ונקראו כן בעבור שבאו מן הגר ונקראו גם כן קדרים כי קדר
הוא בן ישמעאל שנאמר (בראשית כ"ה) בכבוד ישמעאל נביות וקדר:
(ה) רש"י פ' יתרו זיין הנריא

תשבי

הנדיא

(אסמך א') מהודו ועד כוש תרגום מהנדיא רבא וכולי וכן (בראשית ב') ארץ החוילה תרגום יונתן ארעא הנדיא וכן בלשון לעז נקרא אינדיאה

העדר

בספרים חצונים נהגו זאת המלה באמרם ההויה וההעדר פירוש כל מה שנברא יחסר על דרך כל הויה נפסד וקורין גם כן המיתא העדר וכן נוהגין לכתוב בתנאי התתונים על דבר ההעדר דהיינו שאם ימות הוא או היא וכו' מלשון (יסעי') מ' איש לא נעדר

הפסד

זה השורש לא נמצא במקרא גם לא בתרגום רק במקום אחד (תילים מ"ד תרע לאמים ותשלחם תרגום תברתא לאמיא ופסדתינון והוא מלשון ערבי ממש קורין לאבירה פסידה ורו"ל שמשו בו הרבה בבנין הפעיל הפסיד מפסיד וכולי והשם (א) הפסד מצוה כנגד שכרה וכולי והוא ענין אבוד בלשון אשכנז פר לושט ובלעז פירדמה

הפקר

עין בשורש פקר

הקש

בדברי רו"ל (בכמה מקומות) אין משיבין על ההקש וכן אמרו (קידושין ד' י"ד) מקיש עברי לעבריה הוא לשון השואה בלשון אשכנז גלייכן ובלעז אין גוואל ואין לו דומה במקרא רק רש"י פירש (כמואל ב' י"ט) ויקש דבר איש יהודה לשון השואה וכן (לפניה ב') התקוששו וקשו השוו דעתכם וכן יש ספר בהגיון הנקרא ספר ההקש שהוא מכאר ההקשים ואינו ממלאכתי

הרי

שמשו בו רו"ל במקום הלא כמו (בהגדה) הרי זה משוכת הרי אנו ובנינו וחהא נקנדה בחטף פתח והריש בצרי ובלשון אשכנז פר וואר ובלעז פיר צירטה

הרהר

בדברי רו"ל (מנהגין ד' קי"ה) ולא תרהר אחר מדותי (חולין ד' י"ו) לא הרהרתי ביום וכן כל בנין הפעיל והשם (ב) הרהורי עבירה קשים מעבירה לשון מחשבה תרגום (תהלים קל"ט) ודע שרעפי ודע הרהורי (לניאל ב') ובדניאל תרהורי על משכבי בלשון אשכנז גידנקן ובלעז פינשיד

הרף

בדברי רו"ל כהרף עין פירוש כרגע והוא נלקח מלשון רפרוף שהארס מרפרף בעינו רוצה לומר סוגר ופותח סוגר ופותח בליא בליצלט ועקרו מלשון רפיון שרשו רפה והוא (א) חכות פ"ב (ב) יומא דק' ל"ט נוספת

תשבי

כ

נוספת על משקל הקש ובלשון אשכנז אויגן בליק ובלעז
באטר דיאוקיו

הרשאה

תמצא בשורש רשה

הושענא

אגודת עלכי נחל שנוטלין בחג הסוכות קרויין
הושענות לפי שצווקים עליה הושענא רוצה לומר
הושיעה נא והרכיבו שתי המלות יחד לקצר ואמרו
הושענא ובפסוק (לסתר ג') ישנו עם אחד הרגום ירושלמי ועבדין
להון הושענא וכו' ער והדרין בדישענא :

השתא

(תהליס קי"ג) מעתה ועד עולם מהשתא ועד עלמא
(משלי ס') ועתה בנים והשתא בנא וכן
הרבה באמת :

התר

אסור והתר וכולי (מנהגין ד' פ"ג) בת יתרו כי התיר
לך והשם אסור והתר זה כנגד זה כל דבר שיש בו
עון ועונש לעשותו נקרא אסור וכשאיין בו עון נקרא
מותר בלשון אשכנז דר לאבט ואין משמשין בו אלא בדפעיל
גם בהפעל הותרו בו לבא בקהל ועוד ארכר בו בשדש שרה :

התראה

בעדים ובהתראה מעיד ומתרה בכ לשון אזהרה
ואין משמשין בו רק בהפעיל ולפי שאין מתדיין
באדם אלא בפני עדים לכך לא בא לשון התראה
בפסוק אלא בלשון עדות כמו (דברים ד') העדותי בכם (בראשית מ"ג)
העיד בנו האיש ותרגום בלשון סודותא דוק ותמצא :

נשלם אות ההא יי ישראל ברוך יהא

אות היוי

ודאי

דבר שאין בו ספק נקרא ודאי כמו שאמר החכם אין
ודאי שאין בו ספק הנראה ספק שאין בו ודאי כמו
המות בלא גיוויס ובלעז צירטו :

ודוי

לשון ודוי שרשו ידה והוא כמו הודאה אלא שלשון הודאה
נופל גם כן על לשון שבח והלל לשם יחברך שמו
והודוי לא נופל רק על הודאת חטא ועון ובאים מהם
פעלים אבל מלשון הודאה לא יבא רק בהפעיל כמו (תהלי ק"ט)
הודו